

Анотація

Згама А. О. Перспективи розвитку повноважень апеляційних господарських судів. — Стаття.

У статті досліджуються напрями розвитку господарського процесуального законодавства з точки зору гармонізації моделі повноважень апеляційних господарських судів. Доводиться необхідність запровадження інституту зустрічного забезпечення й письмового провадження. Запропоновано виключити можливість апеляційного провадження у випадку, коли сторони відмовилися від права на апеляційне оскарження, а також в особливо значимих справах.

Ключові слова: господарський процес, господарський суд, апеляційний господарський суд, повноваження, апеляційне провадження, реформування.

Аннотация

Згама А. А. Перспективы развития полномочий апелляционных хозяйственных судов. — Статья.

В статье исследуются направления развития хозяйственного процессуального законодательства с точки зрения гармонизации модели полномочий апелляционных хозяйственных судов. Доказывается необходимость внедрения института встречного обеспечения и письменного производства. Предложено исключить возможность апелляционного производства в случае, когда стороны отказались от права на апелляционное обжалование, а также в особенно важных делах.

Ключевые слова: хозяйственный процесс, хозяйственный суд, апелляционный хозяйственный суд, полномочия, апелляционное производство, реформирование.

Summary

Zgama A. A. Prospects of the powers of appeal commercial courts. — Article.

The paper examines the direction of the commercial procedure legislation in terms of harmonization of model of powers of appeal commercial courts. The necessity of introduction of institute of the meeting providing and writing production is proved. It is suggested to eliminate possibility of appeal proceeding in cases, when sides quitclaimed on a statutory appeal, and also in especially important businesses.

Keywords: commercial proceeding, commercial court, appeal commercial court, powers, appeal proceeding, reform.

УДК 347.4

Л. Є. Зуєва

СУДОВІ ВИТРАТИ ЯК СКЛАДОВА ПРИНЦИПУ ОПЕРАТИВНОСТІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЇ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Господарському процесу притаманні деякі засади відносно різноманітних процесуальних дій, до яких, зокрема, відносяться судові витрати, які складають зміст та є зовнішнім виразом принципу оперативності та процесуальної економії у господарському судочинстві, виконуються поза судовим процесом та є обов'язковими.

Судові витрати безпосередньо пов'язані з принципом процесуальної економії та оперативності, так як визначають певні загальні засади та чинники господарського судочинства. Режиму економії необхідно дотримуватися при

здійсненні правосуддя, а дія принципу має полягати в прагненні до досягнення найкращих результатів із найменшими витратами сил, коштів і часу.

Зазначені принципи у господарському процесі мають певний зміст та ознаки. Доцільною є думка про те, що принцип процесуальної економії пов'язаний не тільки з судовими витратами, а й з іншими процесуальними діями, зокрема, в господарському процесі застосовується лише письмове провадження, залучення та допит свідків у процесі не припускається. У господарському процесі не застосовується попереднє засідання, порядок ведення судового засідання визначається головуючим, що дає змогу розв'язувати питання процесу в спрощеному порядку. Господарський процес прямо не вимагає проведення судових дебатів. Розв'язання питання про їх проведення цілком покладено на суддю. Це в багатьох випадках економить час та сили учасників процесу [1, с. 132].

Метою статті є визначення правових засад, поняття та ознак судових витрат у господарському судочинстві, через визначення їх як вираз принципів процесуальної оперативності та економії і визначення та з'ясування деяких проблемних моментів.

Зазначені вище положення були об'єктом дослідження багатьох фахівців, а саме: Г. Стадніка, Н. Пришви, В. Щербини, І. Головань, В. Чернадчука, В. Сухоноса та інших, але й досить є вельми актуальними та містять дискусійні питання та невизначеності.

При організації діяльності судів по розгляду й вирішенню спорів держава несе значні витрати, які складаються із витрат на утримання судової системи, матеріально-технічне забезпечення судів. Крім того, до судочинства залучаються особи, які сприяють здійсненню правосуддя: посадові особи, працівники організацій, коли їх викликано для дачі пояснень з питань, що виникають під час розгляду справи, судові експерти, перекладачі, діяльність яких потребує матеріальної компенсації, здійснюються процесуальні дії, які потребують додаткових витрат [2, с. 124].

Необхідним є уніфікування ставок судового збору у господарських справах, у тому числі щодо майнових вимог та інших вимог. У зв'язку із змінами у законодавстві про оподаткування доречно повернутися до більш стабільних (щодо відповідності реаліям) грошових еквівалентів, якими є мінімальна заробітна плата або прожитковий мінімум, зважаючи на подальшу можливість зміни податкового законодавства, а також процесом вироблення останнім власної спеціалізованої термінології. Такий важливий крок у цьому напрямку законодавець вже зробив з прийняттям Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 р.

Повністю покласти на державу, а саме на платників податків витрати, пов'язані з функціонуванням судової системи, було б невірним.

Відповідно до розділу VI ПІК України судовими витратами є пов'язані з розглядом справи в господарському суді витрати, які складаються з судового збору, сум, що підлягають сплаті за проведення експертизи (аудиту), призначеної господарським судом, витрат, пов'язаних з оглядом та дослідженням ре-

чових доказів у місці їх знаходження, сплати послуг перекладача, адвоката та інших витрат, пов'язаних з розглядом справи [3].

Вперше згадування про судові витрати зустрічаються в Руській Правді Ярослава Мудрого. Главою правосуддя в ті історичні часи вважали князя, а князівський двір — місцем суду. Але, як правило, государ доручав свою владу тіунам і своїм отрокам, а чиновники, яким належало вирішувати кримінальні справи, називалися вірниками, і кожен суддя мав помічника або отрока, метельника або писаря. Вони брали запас від громадян і мито з кожної справи. Для об'їзду своєї волості кожному вірнику або його писарю давали коней.

Судове мито було значним джерелом доходів держави, її посадових осіб. Передбачались різні види мита: пересуд, правий десяток, впорядковується збір мита і надходження його до казни. В «Уставе гражданского судопроизводства» 1864 року судовим витратам присвячено розділ IV, яким встановлюються загальні правила, йдеться про гербове, судове і канцелярське мито, про збори щодо провадження справи, про надходження і розподіл судового і канцелярського мита. Головною метою збору судових витрат було отримання від осіб, що звертаються за захистом порушених прав, визначених грошових сум на покриття хоча б частини витрат уряду для утримання «судебных мест». Разом з тим законодавець прагнув, щоб такі збори, при можливості, відповідали б майновому стану осіб, бажаних звернутися до суду [4, с. 256–260].

Відповідно до ст. 48 ГПК витрати, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, послуг перекладача, визначаються господарським судом. Судовим експертам і перекладачам відшкодовуються витрати, пов'язані з явкою до господарського суду, в розмірах, встановлених законодавством про службові відрядження.

Витрати, що підлягають сплаті за послуги адвоката, визначаються у порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру».

Отже, судові витрати — це відповідні грошові кошти, які витрачаються у зв'язку з розглядом та вирішенням справ у порядку господарського судочинства і покладаються на сторони, третіх осіб із самостійними вимогами з метою їх відшкодування державі та спонукання заінтересованих осіб до врегулювання спорів згідно із законом без втручання суду [5, с. 26].

В деяких зарубіжних країнах до судових витрат входить застава через застосування інституту *caution judicatum solvi* (забезпечення того, що судові рішення буде виконано), тобто покладенням на позивача-іноземця обов'язку надати забезпечення судових витрат (грошову заставу), які може понести відповідач, якщо позивачу буде відмовлено судом у задоволенні позову. Цей інститут передбачений законодавством Франції, Бельгії і Нідерландів і застосовується до осіб, які проживають за межами цих країн, та до іноземців, які проживають в державі суду, але не мають у ній земельної ділянки. В Італії заставу зобов'язаний внести позивач, який не має майна в цій країні, а в Англії — позивач, який має доміцилій за кордоном. Інститут застави передбачений законодавством Австрії, Іспанії, ФРН, відомий законодавству Польщі, Угорщини, Югославії, але може не застосовуватись на умовах взаємності, коли громадянин країни суду

звільнений від забезпечення витрат в країні, громадянином якої є іноземець [6, с. 9–10].

Тому законодавством на осіб, в інтересах яких розглядаються й вирішуються спори в судах, покладено обов'язок частково відшкодувати витрати на судочинство [7, с. 56].

До того ж сплата витрат покладається на, умовно кажучи, несумлінну сторону, тобто позивача, який звертається до суду з необґрунтованими вимогами, або відповідача, який добровільно не виконує своїх обов'язків перед другою стороною, що й призвело до появи справи у суді. Тому існування судових витрат покликане виконувати певною мірою превентивну функцію, пов'язану з попередженням необґрунтованого звернення до суду, сприянням добровільному виконанню сторонами своїх обов'язків, усуненням порушень прав та інтересів, які охороняються законом [8, с. 137].

Отже, судові витрати — це витрати, пов'язані з розглядом і вирішенням справ у порядку господарського судочинства, покладені на сторони, треті особи із самостійними вимогами з метою їхнього відшкодування державі і спонукання зацікавлених осіб до врегулювання спору відповідно до законодавства без втручання суду. При розгляді цього питання, як і при визначенні поняття судових витрат, насамперед варто мати на увазі витрати держави. Це дасть можливість показати не тільки незначність витрат для осіб, які беруть участь у справі, порівняно з державними витратами, а й доступність судової форми захисту прав та законних суб'єктів господарювання [9, с. 249].

Дорожняча судового процесу робить правосуддя майже недоступним для малозабезпечених суб'єктів [10, с. 138].

В літературі відзначається, що норми, які регулюють відносини, пов'язані із судовими витратами, становлять самостійний інститут господарського процесуального права. Однак таке твердження вимагає відповідних уточнень та пояснень з метою визначення подальших шляхів дослідження цього інституту та перспектив його розвитку.

Інститут судових витрат є самостійним інститутом господарського процесуального права і передбачає сукупність норм, що регулюють усі основні питання щодо судових витрат у господарському процесі. Вони досить детально регламентують види судових витрат у господарських справах, їх розподіл між сторонами, стягнення тощо. Ця обставина підтверджує, що це не просто сукупність процесуальних норм, які регламентують певні фрагменти господарського процесу, а їх система, що забезпечує відносно завершене регулювання більшості аспектів процесуальних відносин [11, с. 77].

На думку автора, інститут судових витрат в господарському процесі складається не тільки з норм господарського процесуального права, а й містить також норми фінансового права.

Зокрема, норми фінансового права регулюють порядок сплати судового збору, звернення до фінансових органів тощо. Ціна позову, об'єднання, розподіл вимог, звільнення від сплати судових витрат, відстрочка, розстрочка їхньої сплати і багато інших відносин, що виникають між судом та іншими учасни-

ками процесу, регулюються нормами господарського процесуального права [12, с. 68].

Принцип процесуальної економії, крім швидкості, оперативності процесу, охоплює також економію коштів держави й осіб, які беруть участь у справі, що витрачаються при розгляді справи. Швидкість, оперативність слід розуміти не тільки як своєчасний розгляд спору, а й як інтенсивне здійснення визначених процесуальних дій для підвищення продуктивності праці в процесі розгляду усієї справи в цілому. Принцип економічності характеризується спрощеністю процесуальних дій і незначними матеріальними витратами на їх здійснення.

У такому розумінні й інтенсивність розгляду справ, і економія коштів досягаються шляхом вибору оптимального варіанта, раціонального використання процесуальних коштів [13, с. 42].

Однак, на жаль, у реальних умовах правозастосовчої практики в Україні значна частина витрат на правову допомогу залишається не відшкодованою у повному обсязі. Причиною такого стану речей є не тільки окремі недоліки норм чинного законодавства, але й позиція суддівського корпусу, що часом виглядає не готовим до визнання і застосування в Україні сучасних підходів стосовно надання та оплати правової допомоги, а також подальшого відшкодування вартості юридичних послуг [14, с. 104]. Так, Господарським судом Донецької області по справі № 17/175 Товариства з обмеженою відповідальністю «І. Т. — Березовиця», м. Тернопіль і Товариства з обмеженою відповідальністю «Транслайнс Логістікс», м. Донецьк про стягнення суми заборгованості у розмірі 10000,00 грн. та 823,00 грн. витрат на правову допомогу було прийнято додаткове рішення про стягнення витрат про правову допомогу [15].

Звичайно, при прийнятті рішення стосовно розподілу судових витрат на правову допомогу суд має бути проінформованим про рівень цін на юридичні послуги, що склався на момент розгляду справи.

У визначенні «розумності» витрат на оплату правової допомоги цілком можуть стати у пригоді Правила адвокатської етики, схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України від 01.10.1999 р. № 6/УІ.

Відповідно до Правил адвокатської етики гонорар є єдиною допустимою формою отримання адвокатом винагороди за надання правової допомоги клієнту, він повинен бути законним за формою і порядком внесення і розумно обґрунтованим за розміром. Тобто гонорар, що належить до сплати адвокату (адвокатському об'єднанню), апріорі є «розумним», оскільки того вимагають етичні засади адвокатської діяльності.

У науково-практичному коментарі до Закону України «Про адвокатуру» Т. Варфоломієва і С. Гончаренко зазначають, що гонорар має бути розумно обґрунтованим за розміром, незважаючи на те, що сторони на свій розсуд визначають цю суму [16, с. 267].

Можна з упевненістю сказати, що основним критерієм визначення розумно необхідного розміру оплати юридичних послуг слід вважати саме обсяг часу і роботи, що вимагаються для належного виконання доручення.

І, навпаки, не слід надавати надто великого значення ціні позову, розміру позовних вимог. Адже обсяг часу і роботи юриста залежить, перш за все, від обсягу інформації та документів, які необхідно обробити в ході процесу, від тривалості розгляду справи, від позиції і дій опонента. Не буде перебільшенням сказати, що від ціни позову обсяг роботи юриста залежить в останню чергу. А тому в останню чергу і має враховуватися при визначенні розумності гонорару юриста.

Слід погодитись з думкою про те, що було б найбільш доцільним встановити граничні розміри компенсації витрат на правову допомогу на рівні середніх погодинних ставок гонорарів адвокатських об'єднань України. Визначення середніх погодинних ставок адвокатських об'єднань України доцільно доручити Міністерству юстиції, оскільки саме це міністерство відповідно до ст. 18 Закону України «Про адвокатуру» узагальнює адміністративні дані про адвокатську діяльність [17, с. 104].

Розмір компенсації витрат на правову допомогу в жодному разі не має залежати від того, за чий рахунок здійснюється така компенсація — держави чи недержавного суб'єкта.

При здійсненні компенсації судових витрат на правову допомогу слід перш за все піклуватися про інтереси сторони, на користь якої ухвалено судове рішення, а не про інтереси правопорушника.

Зменшення судом заявленого стороною розміру оплати юридичних послуг у будь-якому разі має бути мотивованим.

У ст. 99 проекту Кодексу господарського судочинства передбачено, що витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, які надають правову допомогу за договором, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги, передбачених законом. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється Кабінетом Міністрів України [18].

Також актуальним питання щодо судових витрат є витрати пов'язані з виконавчим провадженням. Відповідно до ст. 46 Закону України «Про виконавче провадження» державний виконавець, який забезпечив своєчасне виконання виконавчого документа в повному обсязі, за рахунок стягнутого з боржника виконавчого збору одержує винагороду в розмірі п'яти відсотків стягнутої ним суми або вартості майна, але не більше п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за виконавчим документом немайнового характеру — не більше п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У фаховій літературі є позиція, що виконавчий збір може розглядатися, по-перше, як оплата боржником здійснення державним виконавцем щодо нього юридично значущих дій, що стягується в примусовому порядку, і по-друге, як своєрідна штрафна санкція за невиконання в добровільному порядку виконавчого документа [19, с. 3].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок використання коштів, отриманих органами державної влади від надання ними послуг

відповідно до законодавства, та їх розміри» від 25 червня 2001 р. № 702 та Додатку до неї, Міністерство юстиції України як головний розпорядник коштів уповноважений спрямовувати 50 % суми виконавчого збору, який було стягнуто Державною виконавчою службою (далі — ДВС) на витрати, що пов'язані з проведенням виконавчих дій, відповідно до ст. 45 Закону України «Про виконавче провадження».

Таким чином, законодавство закріплює право Міністерства юстиції спрямовувати половину з отриманих від стягнутого виконавчого збору сум на організацію послуг, що надаються органом виконавчої влади. При цьому визначено цільове спрямування таких коштів — безпосередньо на витрати, пов'язані з проведенням виконавчих дій, які згідно із законами України «Про виконавче провадження» та «Про державну виконавчу службу» здійснюються виключно державною виконавчою службою.

Водночас якщо аналізувати зазначене вище положення щодо витрачання коштів, отриманих від стягнутого органами ДВС виконавчого збору, можна дійти висновку, що сам збір не визначається як послуга. Мова йде лише про те, що він використовується на фінансування витрат, що пов'язані з проведенням виконавчих дій.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до законів України «Про державну виконавчу службу» та «Про виконавче провадження» від 10 липня 2003 р. № 1095-IV витрати органів державної виконавчої служби на організацію та проведення виконавчих дій щодо забезпечення примусового виконання рішень є витратами виконавчого провадження. Такі витрати згідно зі ст. 45 Закону України «Про виконавче провадження» здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України та коштів виконавчого провадження, які використовуються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Кошти, що отримуються від виконавчого збору, є коштами виконавчого провадження, за рахунок яких (але невиключно) здійснюється фінансування витрат виконавчого провадження тобто витрат, що пов'язані з організацією та проведенням виконавчих дій щодо забезпечення примусового виконання рішень. Тобто виконавчий збір не є платою за державну послугу, але виконавчим збором держава, дійсно компенсує певною мірою свої витрати з примусового виконання судового рішення.

Що стосується наділення виконавчого збору функцією штрафної санкції, то, дійсно, виходячи з юридичних підстав його нарахування, він може розглядатися як своєрідна штрафна санкція, яка застосовується у разі невиконання боржником у добровільному порядку вимог виконавчого документа. А тому виконавчий збір підлягає примусовому стягненню із дотриманням встановленої процедури та у фіксованому розмірі.

У такому разі виконавчий збір спричиняє майнові втрати боржникові. Саме це, можливо, дало підстави називати виконавчий збір видом майнової відповідальності боржника, який не виконав без поважних причин у строк, встановлений державним виконавцем, для добровільного виконання вимог виконавчого документа.

Говорячи про майновий характер виконавчого збору як санкції, що накладається на боржника, який не виконав без поважних причин у вставлений строк вимог виконавчого документа, можна дискутувати щодо правової природи такої санкції. Адже майновий характер притаманний санкціям, які застосовуються і в цивільних правовідносинах, і в господарських, і в адміністративних, і в фінансових тощо. Наприклад, В. Щербина зазначає, що поняття господарсько-правової відповідальності охоплює також майнові наслідки застосування санкцій. І оскільки господарсько-правові санкції є переважно економічно-юридичними, тому в законодавстві визначення «економічні» й «майнові» можуть вживатися як тотожні. Термін «майнові санкції» є юридичним еквівалентом терміна «економічні санкції» і означає, що з точки зору форми господарська — правова відповідальність є юридичною відповідальністю [20, с. 168].

Надходження від виконавчого збору за своєю природою можуть належати до неподаткових доходів Державного бюджету, оскільки виконавчий збір не наділений за своєю правовою природою ознаками, що приманні податкам.

Так, він встановлений законом, має вартісний (грошовий) характер і зараховується до бюджету. Натомість за своїми функціями він не збігається з функціями податків, позаяк не виконує стимулюючої або регулюючої ролі. Виконавчий збір може бути повернутий у випадках, встановлених законодавством. Він не є загальнообов'язковим, а пов'язується лише з настанням певних юридичних фактів. Він зараховується до спеціального фонду бюджету і має цільове призначення, оскільки витрачається на фінансування витрат виконавчого провадження. Крім того, виконавчому збору не можуть бути притаманні у повному обсязі такі принципи оподаткування, як загальність, рівність, регулярність або рівномірність [21, с. 157].

Якщо аналізувати чинне законодавство України, то не всі збори мають ознаки, що притаманні категорії «податок, збір, інший обов'язковий платіж». Адже вважається, що неподаткові обов'язкові платежі набувають обов'язкового характеру після включення їх Законом про державний бюджет на відповідний рік до дохідної частини бюджету, або після включення до дохідної частини державного позабюджетного фонду, актом, яким затверджується бюджет відповідного фонду. Однак включити до дохідної частини державного фонду можна лише уже встановлений неподатковий платіж [22, с. 133].

Серед науковців висловлюється думка, що обов'язковий платіж, на відміну від інших, має законодавчу форму встановлення, недотримання якої спричиняє невизнання платником обв'язку сплачувати платіж. Так, якщо в нормативному акті: 1) на державний орган покладено обов'язок здійснити на користь заявника певні дії; 2) державному органу не надано права визначати умови, за яких ці дії будуть здійснені, а саме: визначати розмір платежу, строки його внесення, то сплачений у зв'язку зі здійсненням таких дій платіж є обов'язковим для платника і має публічно-правовий характер. У свою чергу на відміну від виконання функціональних обов'язків державним органом цивільно-правова послуга не може мати примусового характеру для суб'єкта, який падає таку послугу [23, с. 37].

Зміни в суспільно-економічному житті країни, викликані переходом до ринкових відносин, розвитком приватно-правових та публічно-правових відносин, зумовили збільшення кількості спорів, які виникають між різними суб'єктами господарювання, що наполегливо потребує побудови оперативного механізму захисту суб'єктивних прав.

Необхідність підвищення оперативності господарського судочинства викликана також специфікою судового процесу, який являє собою арену зіткнення протилежних інтересів сторін. При цьому особи, які змагаються за свої інтереси, зазнають певних витрат, як матеріальних, так і моральних.

На підставі вищезазначеного можливо зробити такі висновки:

– судові витрати — це необхідна, універсальна та загальна категорія господарського процесу, яка є зовнішнім виразом принципу оперативності та сприяє розгляду справи;

– судові витрати мають дві сторони: матеріальну — в грошовому еквіваленті, та суб'єктну — покладаються на певних учасників процесу та залежать від остаточного рішення суду;

– доцільним є встановлення граничних розмірів компенсації витрат на правову допомогу на рівні середніх погодинних ставок гонорарів адвокатських об'єднань України;

– підвищення розміру судових витрат, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про судовий збір» є виразом двох позицій, з одного боку сприяє уніфікації судових витрат, з іншого — не є панацеєю від незадовільного стану судочинства у господарських справах;

– доцільним є вирішення правової природи виконавчого збору, який є видом процесуальних витрат та є обов'язковим платежем.

Література

1. Господарське процесуальне право: Підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, Т. В. Степанова та ін.; за ред. О. П. Подцерковного, М. Ю. Каргузова. — Харьков.: Одиссей, 2011. — 400 с.
2. Притика Д. Господарські суди в Україні: правові засади організації та здійснення правосуддя. — К.: «Ін-Юре», 2002. — С. 124.
3. Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України: роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 4 березня 1998 року № 02-5/78 // Вісник Вищого арбітражного суду України. — 1998. — № 4. — С. 44-46.
4. Боровиковский А. Л. Устав гражданского судопроизводства с объяснениями по решениям гражданского кассационного департамента и общественного собрания кассационное и I и II Департаментов правительствующего сената. — Изд. 6-е, испр. и доп. П. Н. Гуссаковский. — СПб.: тип. А. С. Суворина, 1908.
5. Бородин М., Кройтор В. Судебные и арбитражные расходы. — Х.: Бизнес Информ, 1997. — С. 26-27.
6. Лунц Л А, Марышева Н И Курс международного частного права Международный гражданский процесс. — М., 1976. — С. 9-10.
7. Роїна О. М. Господарський процес: Практичний посібник. — К.: КНТ, 2005. — С. 56.
8. Господарське процесуальне право України. // За ред. О. І. Харитонові. — К.: Істина, 2008. — С. 137.
9. Богля С. С. Відображення в інституті судових витрат принципів процесуальної економії та доступності судового захисту // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. — 2003. — № 2. — С. 249.

10. Васильев С. В. Хозяйственное судопроизводство Украины: Учебное пособие. — Х.: Эспада, 2002. — С. 138.
11. Балюк І. А. Господарське процесуальне право: Навчально-методичний посібник. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 77.
12. Чернадчук В. Д., Сухонос В. В. Основи господарського процесуального права України: Навчальний посібник — Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. — С. 68.
13. Богля С. С. Поняття судових витрат у цивільному процесі України // Право і безпека. — 2003. — № 3. — С. 42.
14. Головань І. Зв'язок справедливого розподілу витрат на правову допомогу та ефективності реалізації права на судовий захист // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 6. — С. 101–104.
15. Рішення господарського суду Донецької області від 08.09.2010 р. по справі № 17/175 // court.gov.ua
16. Варфоломієва Т. В, Гончаренко С. В. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адвокатуру» // Законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність: 36. нормат. актів; Коментар. — К., 2003. — 432 с.
17. Головань І. Зв'язок справедливого розподілу витрат на правову допомогу та ефективності реалізації права на судовий захист // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 6. — С. 101–104.
18. Кодекс господарського судочинства: проект від 25.06.2008 р. № 2777 // <http://www.zonazakona.com.ua>
19. Авіпоргов А. Виконавчий збір: проблемні аспекти // Юридична газета. — 2003. — № 3 (3). — 20 серп.
20. Щербина В. С. Господарське право: підруч. — 3-тє вид., перероб. і допов. — К., 2007. — 656 с.
21. Стаднік Г. Правова природа виконавчого збору: фінансово-правові аспекти // Право України. — 2009. — № 11. — С. 156–164.
22. Пришва Н. Ю. Правові проблеми регулювання обов'язкових платежів: моногр. — К., 2003. — 280 с.
23. Карасев М. Н. Некоторые проблемы российского законодательства о налогах и сборах // Журнал российского права. — 2001. — № 7. — С. 36–46.

Анотація

Зуєва Л. Є. Судові витрати як складова принципу оперативності та процесуальної економії у господарському процесі. — Стаття.

У статті досліджується питання щодо визначення, ознак та практичного застосування принципу оперативності та процесуальної економії у господарському процесі з визначенням певних проблемних питань та можливих шляхів їх вирішення, з урахуванням норм діючого законодавства.

Ключові слова: процесуальний принцип, оперативність, процесуальна економія, процесуальні строки, судові витрати.

Аннотация

Зуева Л. Е. Судебные расходы как составляющая принципа оперативности и процессуальной экономии в хозяйственном процессе. — Статья.

В статье исследуется вопрос относительно определения, признаков и практического применения принципа оперативности и процессуальной экономии в хозяйственном процессе с определением определенных проблемных вопросов и возможных путей их решения, с учетом норм действующего законодательства.

Ключевые слова: процессуальный принцип, оперативность, процессуальная экономия, процессуальные сроки, судебные расходы.

Summary

Zueva L. E. Legal expenses as constituent of principle of operationability and judicial economy are in an economic process. — Article.

In the article a question is investigated in relation to determination, signs and practical application of principle of operationability and judicial economy in an economic process with determination of certain problem questions and possible ways of their decision, taking into account the norms of current legislation.

Keywords: judicial principle, operationability, judicial economy, judicial terms, legal expenses.

УДК 346.9:347.447.8

А. О. Коліна

ШТРАФНІ САНКЦІЇ В ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Господарському судочинству притаманні деякі специфічні інститути, мета існування та впровадження яких спрямована на неупереджений розгляд та вирішення господарських спорів, а також стимулювання певної поведінки учасників господарського процесу. Одним з таких інститутів є інститут господарської процесуальної відповідальності, який являє собою сукупність певних правових норм та має специфічні ознаки, а також самостійний порядок вираження і практичне значення.

Застосування господарсько-процесуальної відповідальності, як самостійно, так і в сполученні з мірами відповідальності інших галузей права, у тому числі і матеріальними, а також у поєднанні з іншими засобами процесуального впливу призвано забезпечувати цілісність господарського судочинства та сприяти його зміцненню та правопорядку взагалі.

Господарсько-процесуальна відповідальність в окремих аспектах розглядалася у дослідженнях представників науки В. Д. Чернадчука, В. Е. Беянович, О. Г. Осадчої, Н. О. Абрамова, О. Іваненко, Н. О. Чечіної, Я. Прокопенко, С. Н. Братусь, І. А. Гурвіч, але окремої уваги потребують штрафні санкції як інститут господарського процесу, реалізація якого дозволяє шляхом вагомого державного примусу досягти більш якісного та оперативного господарського судочинства.

Метою статті є визначення поняття, змісту та ознак штрафних санкцій як форми господарської процесуальної відповідальності.

У сучасній правовій науці досі на вістрі дискусії перебувають питання правової природи юридичної відповідальності та правових санкцій. Правознавці суперечливо тлумачать їх поняття, вироблені ними дефініції відрізняються неоднозначністю. Серед висловлених у юридичній літературі точок зору можна виділити кілька основних підходів до визначення юридичної відповідальності.

Деякі правознавці суть юридичної відповідальності вбачають у застосуванні (реалізації) санкції до правопорушника [1, с. 135]. У цьому разі фактично